

Рогозін С. М.,
начальник ГУБОЗ МВС України,
кандидат юридичних наук

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ З МЕТОЮ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Перш за все, варто зазначити, що значний податковий тиск на підприємницьку та господарську діяльність залишається одним із чинників економічної злочинності. При цьому, особливістю ситуації є те, що ставки основних податків в Україні протягом останніх років змінюються у бік зниження, але механізми їх адміністрування характеризуються, як і раніше, надмірною складністю та корупційною складовою (особливо щодо відшкодування ПДВ).

Відтік капіталів за межі національної економічної та фінансової системи нерідко розцінюється експертами як “вимушений захід” суб’єктів господарської діяльності у пошуках більш “сприятливих умов” ведення бізнесу (зокрема, через уникнення або зниження “податкового навантаження”). Фінанси у великих обсягах, що створюються із використанням вітчизняних трудових і природних ресурсів на виробничих потужностях, розташованих в Україні, таким чином, виводяться за її межі, завдаючи удару по економічній безпеці держави.

Внаслідок процесів вилучення капіталів із легального обігу й подальшого їх виведення за межі національної фінансової системи, за оцінками дослідного центру GFI (Global Financial Integrity), українська економіка втрачає близько 10 % ВВП [1].

Однак, поряд із коштами суб’єктів господарської діяльності, до так званих “податкових гаваней” та “низькоподаткових юрисдикцій” з України йдуть потоки й “брудних коштів”. Визначити їх реальні масштаби – завдання, вирішення якого через об’єктивні причини не виявляється можливим. Однак у світовому вимірі, за приблизними підрахунками західних експертів, суми коштів, які одержуються тільки від торгівлі наркотиками та проходять процедуру відмивання, складають щорічно сотні мільярдів доларів.

Серед пріоритетних напрямів виведення капіталу донедавна були офшорні зони (Віргінські Британські острови, Сейшельські, Багамські, Маршалові острови, Острів Мен) і “низькоподаткова” юрисдикція – Республіка Кіпр. Так, станом на 31 грудня 2012 року остання була абсолютним лідером за обсягами виведених з України коштів, наприклад, у формі “прямих інвестицій” – 89,64 % від загальної суми.

Однак у прогнозах навіть на близьку перспективу експертами дедалі частіше ставиться під сумнів можливість утримання Республікою Кіпр позицій лідера на етапах переміщень й акумуляції, зокрема українського капіталу. Серед аргументів – наслідки кризи банківської системи та нововведень до податкового законодавства згаданої середземноморської країни із весни 2013 р.; загальне посилення тиску на юрисдикції з пільговим оподаткуванням у межах ЄС; набуття чинності Конвенцією між урядами України та Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи [2].

Стабільність законодавства, належність до вільно конвертованих і не підконтрольних зовнішнім емісійним центрам (США, ЄС) національної валюти; наявність міждержавної угоди про уникнення подвійного оподаткування; високі макроекономічні показники; неналежність до затвердженого Кабінетом Міністрів України переліку офшорних зон – критерії, що називаються серед головних у можливій переорієнтації фінансових потоків з України (в незалежності від походження), наприклад, до ОАЕ чи Сінгапуру.

За даними Держстату, в I кварталі 2013 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1559,7 млн дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), що становить 176,2 % до відповідного періоду 2012 року. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 17 692,2 млн дол. США; Німеччина – 6124,0 млн дол. США; Нідерланди – 5260,8 млн дол. США; Російська Федерація – 3814,8 млн дол. США; Австрія – 3420,4 млн дол. США; Велика Британія – 2609,0 млн дол. США; Віргінські Острови (Брит.) – 2253,7 млн дол. США; Франція – 1761,1 млн дол. США; Швеція – 1700,0 млн дол. США та Швейцарія – 1160,6 млн дол. США [3].

З метою протидії вищезазначеним чинникам економічної злочинності доцільно внести зміни до податкового законодавства. Так, можна запропонувати при здійсненні законодавчої діяльності у сфері податкової політики змінити ставки податків для зменшення рівня “тіньової” економіки та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з економічною злочинністю.

З цією метою доцільно внести зміни до чинного Податкового кодексу України [4]:

1. Зменшити ставку податку на доходи фізичних осіб щодо окремих доходів. Незважаючи на те, що в Податковому кодексі України закріплено ставку податку на рівні 15 % як основну, існує низка додаткових ставок, що дозволяють відносити цей податок до прогресивних. Зокрема, підвищена ставка у розмірі 17 % застосовується у разі, якщо загальна сума доходів, отриманих платником у звітному податковому місяці, перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати.

Однак, громадяни з високим рівнем доходів, у яких заробітна плата – лише одне з джерел доходів, мають низку можливостей для зменшення податкового тиску. По-перше, у них більші можливості щодо ухиляння від сплати податків через високий рівень корупції в державі та отримування у більшості випадків заробітної плати у “конверті”. По-друге, без підвищення ефективності діяльності підрозділів Міністерства доходів і зборів України щодо виявлення незадекларованих доходів не відбудеться очікуваного зростання надходжень податку з фізичних осіб.

У свою чергу, ставка у розмірі 10 % застосовується до оподаткування зарплати шахтарів і працівників державних воєнізованих аварійно-рятувальних служб. При цьому, практика диференціації ставки залежно від виду діяльності є малоефективною. Вона лише ускладнює адміністрування податку та однозначно спровокує лобіювання запровадження зниження ставок для інших категорій працівників. Тому доцільно уніфікувати розмір ставки податку на доходи фізичних осіб, наприклад до 10 % щодо окремих доходів, що дозволить також зменшити навантаження на фонд оплати праці підприємства, установи, організації. З цією метою доцільно внести наступні зміни в Податковий кодекс України:

- абзац 1 пункту 167.1. статті 167 “Ставки податку” викласти у такій редакції:

“167.1. Ставка податку становить 10 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) (крім випадків, визначених у пунктах 167.2–167.3 цієї статті), у тому числі, але не виключно у формі заробітної плати, інших заохочувальних і компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв’язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами; виграшу в державну та недержавну грошову лотерею, виграшу гравця (учасника), отриманого від організатора азартної гри”;

- абзаци 2, 3, 4 пункту 167.1. статті 167 виключити з редакції;

2) зменшити ставку податку на додану вартість. Як свідчить практика, більшість країн ЄС використовують, так звану, знижену ставку ПДВ на окремі групи товарів. Так, наприклад, Федеративна Республіка Німеччина пропонує знижену ставку ПДВ (Mehrwertsteuer) 7 % (стандартна 19 %), Великобританія (Value Added Tax) 5 % або 0 % (стандартна 17,5 %), Польща (Podatek od towarów i usług) 7 %, 3 % або 0 % (стандартна 22 %) [5].

Загальноєвропейська та світова практика показує, що знижена ставка ПДВ стимулює розвиток малого та середнього бізнесу в країні. Тому, якщо не зменшувати ставку ПДВ, то розраховувати на зменшення рівня “тіньової” економіки немає підстав. На думку експертів, зменшення ставки призведе до того, що цей податок буде менше використовуватися в різних схемах, що зробить його більш-менш прозорим. І, звичайно ж, не треба буде відшкодовувати його в таких розмірах. По-суті, бюджетне відшкодування буде зведено до мінімуму [5]. З цією метою, можна запропонувати зменшити ставку податку на додану вартість, наприклад до 10 %, для цього абзац 1 пункту 193.1. статті 193 “Розміри ставок податку” викласти у наступній редакції:

- “193.1. Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах:

- а) 10 відсотків;
- б) 0 відсотків”;

- абзац 1 пункту 194.1.1. статті 194 викласти у такій редакції:

- “194.1.1. Податок становить 10 відсотків бази оподаткування та додається до ціни товарів/послуг”.

- “підрозділ 2. Особливості справляння податку на додану вартість” Перехідних положень Податкового кодексу України виключити з редакції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прес-реліз до засідання круглого столу “Прихований вплив капіталу з України: форми та засоби протидії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
2. http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.niss.gov.ua%2Fpublic%2Ffile%2F2012_table%2F0905_Pr.pdf&ei=aWPOUtGbEMbpswb_tYDoCw&usg=AFQjCNGpc2R3yFMcjWCjynIF6a-KtDEdsg&bvm=bv.59026428,d.Yms.
3. Про ратифікацію Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи та Протоколу до неї : Закон України від 4 лип. 2013 р. № 412-VII // Офіційний вісник України. – 2013. – № 57. – Ст. 2059.
4. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
5. http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CD8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.me.gov.ua%2Ffile%2Flink%2F212362%2Ffile%2FInvest_klimat_13_06_2013.doc&ei=smXOUrOxGoXKswbPwoHIDQ&usg=AFQjCNEL6v6-zg0TzS4UmE49IubPvfRpAQ&bvm=bv.59026428,d.Yms.
6. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.
7. Кому вигідне зниження ставки ПДВ: бізнесу чи уряду? [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
8. http://www.business.ua/blogs/tax-policy/gvozdny_blog/1435/.